

Quaderns de
la Selva, 5
1992

CENTRE D'ESTUDIS
SELVATANS

L'agrupació coral «Armonia Lloretenca» (1904-1911)

JOAN DOMÈNECH MONER

El treball estudia les vicissituds per les quals passà el primer orfeó que va existir a Lloret, inserint-lo dins dels corrents associacionistes de l'època i dins del moviment del cant coral, afermat a Catalunya sota l'impuls de personatges com Anselm Clavé i d'institucions com l'Orfeó Català. L'empenta amb què va néixer l'«Armonia Lloretenca» a la població va fer esperar-ne fites molt altes, però aquesta mateixa ambició, lícita, va embarcar la societat en obres de notable envergadura que no fou possible de culminar. Els problemes econòmics van fer caure l'«Armonia Lloretenca», que, més que una massa coral, havia aconseguit de ser un nucli cultural ampli, amb secció teatral i tot, i amb un local pensat només per a les seves activitats. Presentada al públic el dia 11 de juny de 1904, l'«Armonia Lloretenca» i tot el que significava, va desaparèixer després de l'assemblea de 31 de desembre de 1911.

EL sistema de vida del segle passat, influït sobretot per la industrialització, va propiciar la necessitat de constituir collectius, ja fos per aconseguir millores en la instrucció o en la vida social, o simplement esbargiment. És a partir d'aquestes idees que van néixer els ateneus, els casinos, les cooperatives i les germandats. Casinos i ateneus s'havien difòs per Europa seguint el model dels clubs anglesos i agrupaven persones de tarannà semblant, en funció de la respectiva professió, de la classe social o del pensament polític. Cal tenir-los en compte a partir de mitjan segle.

Entre els casinos podem esmentar, a tall d'exemple, el «Casino Gerundense» (1845), el casino «La Constança» de Sant Feliu de Guíxols (1851), «La Unión» de Palamós (1855), «La Laboriositat» de Palafrugell i el «Casino Lloretense» de Lloret de Mar (1858), «El Guixolense» de Sant Feliu de Guíxols (1861), «El Casino Industrial» de Lloret (1866), «L'Aliança» (1882) i «El Cercle Mercantil» (1904), ambdós de Palafrugell, «L'Amistat» d'Agullana (1909), etc.

Pel que fa a germandats i a cooperatives de consum, devia ajudar a la seva creació la publicació, pel febrer de 1839, de la Reial Ordre que autoritzava els obrers a constituir associacions d'ajuda mútua i benefi-

que serà, de fet, la llavor dels anomenats després Cors de Clavé. Entre 1851 i 1860 van sorgir formacions d'aquestes –de veus masculines– a tot Catalunya. En 1861 se n'hi comptaven ja 85. Ara, encara n'hi ha moltíssimes, totes federades, que conserven el lema fundacional: «Progrés, Virtut i Amor».

L'any 1891 dos músics de la solidesa de Lluís Millet i Amadeu Vives fundaven l'Orfeó Català. Encara que inicialment també es basà en un cor d'homes, aquesta institució seria la massa coral capdavantera del moviment orfeonístic i prendria aviat una representació simbòlica d'alt nivell artístic i patriòtic, sobretot quan inaugurà un estatge propi de la categoria del Palau de la Música Catalana, que fou la seva seu. Molts orfeons foren creats a imitació de l'Orfeó Català.

En funció d'aquestes coordenades varen anar sorgint formacions dedicades al cant. Podríem esmentar, a l'atzar, les corals «Avant» i «Gesòria» de Sant Feliu de Guíxols (1891), «La Tenora» de Cassà (1896), «Lo Pensament» de Tossa (fundada més o menys per aquests anys), l'Orfeó Catalunya de Cassà i «La Cigala Begurenca» de Begur (ambdós del 1900), «El Pirineu Agullanenc» d'Agullana (1905), etc., per referir-nos, només, a uns quants de les nostres contrades immediates.

Ja tenim exposats, doncs, els ingredients que devien pesar en el Lloret de principi de l'actual segle per fundar una agrupació coral de veus mixtes: la tradició associacionista, l'ambient de tapers, l'exemple de l'Orfeó Català i d'altres formacions i potser l'existència ja d'algun petit grupet que només actuava com a capella de cant en festes litúrgiques sota la batuta d'algun clergue.

Naixement de l'«Armonia Lloretenca»

Tot plegat donà el llevat favorable perquè l'any 1904 fes la presentació oficial a Lloret un orfeó important que portà el nom d'«Armonia Llorentenca». La seva aparició en públic tingué lloc a Sant Pere del Bosc el dia 1 de maig amb motiu de la inauguració de l'anomenat monument de l'Àngel, en la construcció i decoració del qual intervingueren artistes tan significats com els escultors Eusebi Arnau, Frederic Bechini i Joan Pujol, sota projecte d'Enric Monserdà. L'escriptor Esteve Fàbregas ha escrit que l'Orfeó, llavors, era de formació recent —i cal recordar que inicialment s'havia constituït amb homes sols—, si bé ja havia aixecat una tal onada d'entusiasme popular que el qui no era de l'«Armonia» ja semblava que era inferior als altres.

La primera vetllada que aquesta agrupació coral —ja amb veus mixtes— oferí al públic tingué lloc el dia 11 de juny de 1904. No hi va faltar el poeta local que va celebrar literàriament aquell esclat musical. Josep Macià

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Mataró, pilot de la marina mercant, nascut el 3 de març de 1859, tenia llavors quaranta-cinc anys i encara navegava (moriria el 20 d'abril de 1917 gairebé en plena activitat). Però era lletraferit i sovint escrivia articles en diverses publicacions. En aquest cas va compondre un poema en el qual deia:

«De dia de festa vesteix la Natura;
rublerts són de joia la plaça i carrers;
Les fonts murmuregen més bella tonada:
si airosos los joves, los vells riallers.»

I a manera de tornada:

«Què passa? Què passa? –murmura l'ambient.
D'on surten los ritmes que porta lo vent?».

I seguia:

«Les flors parpellegen, les aus bé refilen,
un so de cantúries emplena la vall;
les plantes oïnt-les cimbregen ses fulles;
les aigües reflecten son més pur mirall».

I la tornada, altra vegada:

«Què passa? Què passa? –murmura l'ambient.
D'on surten los ritmes que porta lo vent?»

Val a dir, de passada i amb un cert humor, que Josep Macià era un poeta especialment sensible davant les manifestacions sonores i que tenia una versificació estructurada molt de forma semblant quan glossava aquests fets. En efecte, ja per l'abril de 1897, en ocasió de la benedicció d'una campana nova a l'ermita de les Alegries, també es preguntava:

«Què és el que passa? Què és lo que hi ha
que les campanes amb fort brandar
sa veu de bronze lluny escampant
a vells i joves nos van cridant...?»

En el cas de la poesia dedicada a l'«Armonia Lloretenca» Macià continua el poema dedicant floretes a les cantaires femenines:

«Formoses ninetes, flors de pura aubada,
amb dolça rialleta semblant a l'entorn
cantúries prenyades de brots de tendresa,
en forma de ritme d'harmònic contorn;

[illegible]

«Un jorn a los joves d'aquesta Harmonia
un cant de lloança mon cor dedicà;
si sols amb els joves ja era la Glòria
amb vostres companyes, digueu, què serà?

continuació era una invitació entusiasta a

La continuació era una invitació entusiasta a l'activitat:

»Avant les floretes de flor lloretana,

»De bella floreta vos fan presentalla,

poesia –com deixà escrit en un recull man-

La poesia –com deixà escrit en un recull manuscrit de poemes del seu pare, el fill del poeta, de nom també Josep –fou llegida en la vetllada d'ingrés de la secció de noies i en el moment de regalar-los un ramell d'espiga i rosella com a distintiu.

A partir d'aquell moment l'«Arm

A partir d'aquell moment l'«Armonia Lloretenca» organitzà nombroses vetllades memorables o bé intervingué en d'altres, tant a Lloret mateix com a fora. Del seu gresol en sortiren altres realitats —una secció dramàtica, per exemple— fins al punt de necessitar un local per desplegar la seva activitat.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

local que aconseguiren, construït totalment de nou, a l'extrem del passeig del mar –el que llavors se'n deia la *Rambla del Oeste*– a tocar la riera, mercès a l'impuls de l'hisendat Antoni Clausell. Hem localitzat a l'Arxiu Municipal el projecte de la façana de l'edifici que s'adjuntava a la instància per demanar el permís d'obres, però no està signat i n'ignorem, per tant, l'autor o el mestre d'obres constructor, ja que també falta la dita instància.

Un llibre d'actes

No hem pogut trobar documentació dels primers temps de l'«Armonia Lloretenca». Sí que ens ha arribat a les mans, en canvi, un llibre d'actes que va des del 3 de febrer de 1908 fins al 31 de desembre de 1911, data de la dissolució de l'entitat. Abasta, doncs, des dels moments crucials d'expansió artística i social fins als de crisi que portaria aquella institució a la fi. Aquesta és l'etapa que estudiarem a continuació.

D'entrada cal subratllar que l'«Armonia» aglutina les persones més inquietes –en el camp cultural– de la població i, per això, no és estrany de trobar-hi la signatura de Francesc Arpí com a president i la de Ramon Huguet com a secretari. Francesc Arpí Clausell (1877-1931), més conegut per «En Titus terrisser», pertanyia a una nissaga d'artistes de la imatgeria vinguda a Lloret el 1831. Es dedicava a la fabricació d'imatges de guix i de terra cuita, moltes de les quals exportava a Sudamèrica, però també exercí de primer oficial de l'Ajuntament i, sobretot, participà en la vida cultural lloretenca, de la qual fou un bon impulsor. Fou afeccionat a la pintura i obra seva fou, precisament, el teló (que pintà l'any 1908) per a l'escenari del local que tingué l'«Armonia Lloretenca» al carrer d'Agustí Font. En primer pla s'hi veia l'efígie d'Anselm Clavé, al mig una vista de Sa Caleta amb la roca d'Es Vano i al voltant profusió de cortinatges i altres elements decoratius.

Ramon Huguet Tort, al seu torn, era el marit de la mestra de l'escola de nenes Lluïsa Usall Bosch (que havia pres possessió de la seva plaça pel setembre de 1893) i també va exercir el magisteri a Lloret com a ajudant del mestre de les escoles públiques masculines Esteve Carles Torruella. Fou molt afeccionat al teatre fins al punt que va escriure diverses obres, per exemple la sarsuela *Nobles amb nobles*, estrenada a «La Catequística». Dins de l'«Armonia Lloretenca» es va ocupar de la direcció d'una Agrupació Dramàtica.

Informació extreta del llibre

La primera acta del llibre que hem treballat parla de la reforma dels estatuts. Ignorem en aquests moments quins devien ésser els fundacionals. La

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

dita acta del 3 de febrer de 1908 revela, això sí, que els nous foren llegits i comentats globalment i després article per article i que al final foren aprovats per majoria absoluta sense cap esmena. A partir d'aquell moment es va fixar una quota d'entrada de nous socis protectors de 5 pessetes.

Un punt important de l'ordre del dia fou l'acord entre l'entitat i l'Agrupació Dramàtica pel qual aquesta darrera es comprometia a actuar sense cobrar res en totes les festes que l'«Armonia Lloretenca» organitzés en obsequi dels seus socis i també actuaria gratuïtament en dues funcions anuals de pagament a benefici de la Caixa de la societat coral. L'Agrupació Dramàtica pagaria fins i tot les despeses de lloguer de vestits, llibres, etc. A canvi, però, podria fer servir l'escenari i la llum per als seus assaigs, sempre que no coincidís amb els de la coral, i podria fer funcions pel seu compte, pagant el lloguer que la societat estipulés.

S'elegí també nova junta directiva. Resultaren reelegits pràcticament tots els càrrecs anteriors: el president Francesc Arpí, el vice-president Joaquim Roca, el tresorer Esteve Fàbregas, el secretari Ramon Huguet i el vocal Sebastià Sala. Noves incorporacions foren les del bibliotecari Constantí Llenas i els vocals Prim Caro i Innocenci Magí. Com a novetat es creà una Junta d'Intervenció integrada pels senyors Agustí Lluhí (president), Josep Blanch Clausell, Esteve Ribas, Josep Botet, Josep Pi, Joan Jordà, Pere Maura i Joaquim Bruguera.

És possible que l'existència d'una Junta d'Intervenció vingués motivada per la intenció que tenia l'entitat de disposar d'un local propi i de fer tots els esforços econòmics que fossin necessaris per aconseguir-ho. En efecte, a la mateixa acta ja es parla de les gestions que es van portant a terme amb el Sr. Antoni Clausell, el qual es comprometia a la construcció d'un local si es feia un contracte per deu anys i es presentaven uns socis avaladors.

S'observa, per cert, en algunes actes que, mentre no van disposar de local propi, les reunions de l'assemblea general es feien a la sala de ball «La Solidez». Després, les van fer en el seu saló-teatre.

En la sessió del 21-4-1908 s'efectua l'aprovació de l'estat de comptes –algú havia fet acusacions i tot perquè no es presentaven al seu degut temps!– i s'acorda celebrar un àpat amb els diners recaptats per Pasqua amb les caramelles.

Això no era pas una idea exclusiva de l'orfeó lloretenc. Com és ben sabut, tots els cors, després de les caramelles –i molts aprofitant la segona Pasqua– feien alguna sortida i, amb els diners recollits, organitzaven un àpat com més complet millor.

Nous acords

En la sessió del dia 1 de maig es pren l'acord de concedir veu i vot als socis protectors per a tot el que es referexi a la part administrativa de la societat. Sabem que en aquell moment ja s'estava acabant de construir el nou local que alçava el Sr. Antoni Clausell i s'estudiava el pressupost de despeses per a mobiliari i decoració.

A fi d'aconseguir una major operativitat es constata, a mesura que sovintegen les reunions, que seria millor unificar la directiva de l'entitat, de manera que la Junta d'Intervenció no en sigui una cosa a part. El Sr. Arpí, en la sessió del 24 de maig, cedeix la presidència al Sr. Agustí Lluhi. A partir d'ara la nova junta la integraran deu persones (5 socis protectors, 3 coristes i el director i el subdirector artístics).

El pressupost per posar en funcionament el nou local pujava 8.000 pessetes i el projecte de préstec es basava en l'emissió d'accions de 50 pessetes (dividides en deu dècims, per fer extensiva a tothom la possibilitat d'adquirir-ne), amortitzables per sorteig, sense interès, pagables de cop o en cinc terminis i garantides amb els mateixos objectes adquirits. Tot plegat fou aprovat per unanimitat per la junta general de socis del dia 18 de juny. Es nomenà també una comissió que s'encarregués del seguiment del pressupost, integrada pels senyors Narcís Bassas, Joan Guinart, Romà Reyné, Ramon Pujol i el president Sr. Lluhi.

Sembla que l'emissió d'accions no va pas despertar un excessiu entusiasme, de manera que s'hagué d'organitzar la feina a l'inrevés del que s'havia previst, és a dir, adquirir el mobiliari en funció de la quantitat que s'havia reunit i no de la pressupostada.

En la reunió de junta de 23 d'agost fou presentada, amb la natural sorpresa de tots, la dimissió irrevocable del fins llavors director artístic de l'entitat Sr. Ramon Pujol. Fou designat per substituir-lo el Sr. Francesc Coll.

Hem de suposar que aquell entusiasme popular de què parlava l'escriptor Esteve Fàbregas seguia encara ben viu. I devia ser així perquè, quan hi havia actuacions en el local de l'entitat, aquest, tot i ser nou, se'ls feia petit. En una junta general extraordinària de socis del 4 d'octubre de 1908 es van proposar diverses alternatives per tal de resoldre aquest conflicte. El soci Sr. Portas va proposar repartir les entrades de forma proporcional entre els associats, per sorteig, de manera que si alguna família encara necessitava més seients, els hagués de buscar on pogués. També es va proposar una limitació d'individus assistents per família. Finalment s'aprovà la proposta del mestre Sr. Esteve

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Carles que consistia a fer les vetllades dobles (tarda i nit) i que s'establissin dos torns, un de nombres parells i un de senars, segons l'ordre de la llista de socis, de manera que unes vegades la invitació seria per a la sessió de tarda i altres per a la sessió de nit. A la mateixa reunió assembleària es va fer constar l'agraïment de l'entitat vers el director artístic dimitit Sr. Pujol, al qual es va nomenar Director Artístic Honorari.

Dades sobre l'administració

Sovint les actes reflecteixen acords de caire administratiu: proposta d'arrendament de la cantina per 300 ptes. anuals pagadores per mensualitats, determinació del lloguer de la sala a companyies forànies per 35 ptes. una sessió i 60 ptes. dues sessions (6-12-1908); elecció de conserge en la persona de Salvador Magí, per 144 vots, el qual oferia 400 ptes. anuals d'arrendament (27-12-08); retribució de 300 ptes. al director artístic Francesc Coll (31-1-09); adquisició d'unes vidrieres de segona mà per a col·locar a l'entrada del local (2-2-1909); col·locació d'arrambadors al saló-café –que realitzarà el fuster Josep Fàbregas per 34 ptes.– i adquisició de jocs de dòmino (20-5-09); assegurar els béns de la societat en la companyia francesa «La Unión» per un global de 10.000 ptes. al 2 per mil (25-9-10); elegir recaptador (Pere del Rio s'ofereix a fer-ne per 90 ptes. l'any) (8-1-1911); fer subhastes d'objectes vells (15-1-1911); adjudicar el càrrec d'andador al Sr. Pere del Rio, per 30 ptes., durant dos anys (15-1-1911); aprovacions de comptes, renovació de Junes, etc. En aquests dos darrers punts ens hi entretindrem més endavant. Abans però, cal fer una puntualització interessant. S'ha parlat suara del conserge Salvador Magí. Aquest quedà tan vinculat al local de l'«Armonia», que la gent el coneixia per «En Vadó del Coro», sobrenom que arrossegà tota la vida, fins i tot quan estigué instal·lat en altres establiments.

Les diverses directives

Com dèiem, les actes permeten de seguir també els canvis de Junta directiva. El 20-12-1908, a proposta del Sr. Castany i per aclamació, la nova Junta es forma amb Agustí Lluhí (president), Josep Pi (vice-president), Romà Reyné (secretari), Josep Parés Reyné (tresorer), Joaquim Vilaseca (bibliotecari) i els vocals Joaquim Rocas, Gonçal Pla i Jacint Coll. Aquesta junta pren possessió el 3-1-1909, si bé poc després, el 31 del mateix mes, el president demana una excedència de tres mesos, durant els quals el substitueix Josep Pi. Tot i que Agustí Lluhí es reintegra el 30 d'abril, el 21 de

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

En finalitzar l'any 1908 la societat devia 4.636'16 pessetes. En el transcurs de l'any següent se'n paguen 1.672'16 i queden pendents 2.964 ptes. més factures noves per valor de 399'69. Per tant, en total, 3.363'69 ptes.

Això fa que hi hagi una certa estretor que continua accentuant-se al llarg de 1910. Pel mes de novembre –ho hem vist abans– el president anul·lava la vetllada prevista davant dels escassos recursos econòmics de què es disposava. Però hi ha més. Tot just pel mes de desembre es paga la mitja anualitat que es devia al propietari del local, vençuda el 31 d'agost! I encara es comenta en l'acta del dia 17 que es volia fer un obsequi al director artístic però es va descartar per manca de diners. Per si fos poc, diversos creditors que havien participat en les reformes encara havien de cobrar. I alguns es cansen d'esperar. El dia 19-12-1910 la Junta comenta que l'industrial Sr. Curcoll ha demandat la societat davant del Jutjat Municipal per la quantitat que li deuen per la instal·lació de llum elèctrica (realitzada en temps del president Agustí Lluhi!). L'advocat Sr. Castany, soci de l'entitat, i el president Parés, intenten solucionar les coses. Prometen, davant del Jutjat, pagar d'immediat 50 pessetes i mensualment 25 més fins a extingir el deute de 358'50 ptes., que és el que tenen contret amb el Sr. Curcoll. Les despeses del Jutjat també les ha de pagar l'entitat i pugen 40 ptes. Sempre plou sobre mullat!

El dia de Nadal hi ha assemblea general ordinària i l'estat de comptes que es dona posa de manifest un deute de 3.163 ptes., 1.770 de les quals són del préstec que s'arrossega i 1.393'69 de factures. Ja comença a notar-se un cert malhumor entre els socis. Francesc Coll protesta perquè creia que se li havia assignat una subvenció i després no la té, el seu germà Joan es queixa perquè la Junta no ha exposat prèviament la situació econòmica en el tauler com diu el reglament... La mateixa directiva sortint confessa que per falta de recursos no ha pogut fer coses més importants tal com volia.

En sessió del 2 d'abril de 1911 el tresorer Joan Coll –que ho passa a ser interinament per dimissió de l'anterior– alerta seriosament sobre el dèficit que es va arrossegant i creu que se n'hauria d'informar la general. Però la resta de la directiva creu que aquesta reunió es pot ajornar fins a l'altre trimestre. Qui sap si, perquè comencen a anar mal dades, tampoc la gent no va al local com abans. Això explicaria les protestes del conserge i el fet que se li acabi rebaixant l'import de l'arrendament fins a 25 ptes. mensuals.

Alguna vegada, si l'industrial que intervenia en les obres era de la casa, devia fer-ho gairebé a fons perdut o, almenys, a cobrar quan pogués. És el queensem després de llegir a l'acta del 4-6-1911 que la junta acorda donar un vot de gràcies al seu vice-president per les millores portades a cap en el local amb la pintura i empaperat del saló, cafè i portes.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

A la sessió del 15 d'octubre, presidida per Antoni Clausell en absència del president Llenas, el tresorer adverteix que s'estan produint moltes baixes des del mes de gener de manera que les entrades no cobreixen pas les sortides. El secretari també es mostrà partidari de convocar junta general, assemblea que finalment es va fixar per al dia 24 de desembre. En aquesta reunió es dóna l'estat de comptes. La societat deu 1.579'36 ptes. als creditors i 1770 en concepte de préstec. En total, doncs, 3.340'36 ptes. Es comença a veure la impossibilitat de sortir del pas i es parla de dissoldre l'entitat, però no hi ha el nombre suficient de socis per fer-ho. Recordem que, a l'hora de renovar la Junta, tampoc es presenta cap candidatura voluntàriament. El carro va pel pedregar.

Dissolució de l'entitat

Nova reunió el dia 28 de desembre, altra volta sense el quòrum necessari. Se'n fa una altra, de segona convocatòria, el dia 31, a les dues de la tarda. L'acta corresponent és breu però prou eloqüent:

«...viendo la general, lo mismo que la Directiva, que no se podía continuar en tal estado, se acordó por unanimidad la disolución inmediata de la Sociedad, eligiendo la Junta general, por Comisión liquidadora la misma Junta Directiva, la que pasará aviso personal a todos los acreedores para buscar la fórmula de liquidar las cuentas pendientes de la misma».

El mateix Antoni Clausell que s'havia erigit en el protector màxim de l'entitat en fer construir un local adient, ara, en funcions de president, va haver de certificar la mort d'aquella «Armonia Lloretenca» que havia canalitzat tantes il·lusions i que havia tingut un notable protagonisme en la vida cultural del poble. Pitjor no podia acabar aquell any 1911 per a Lloret.

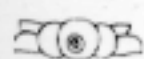

Segell de l'Orfeó

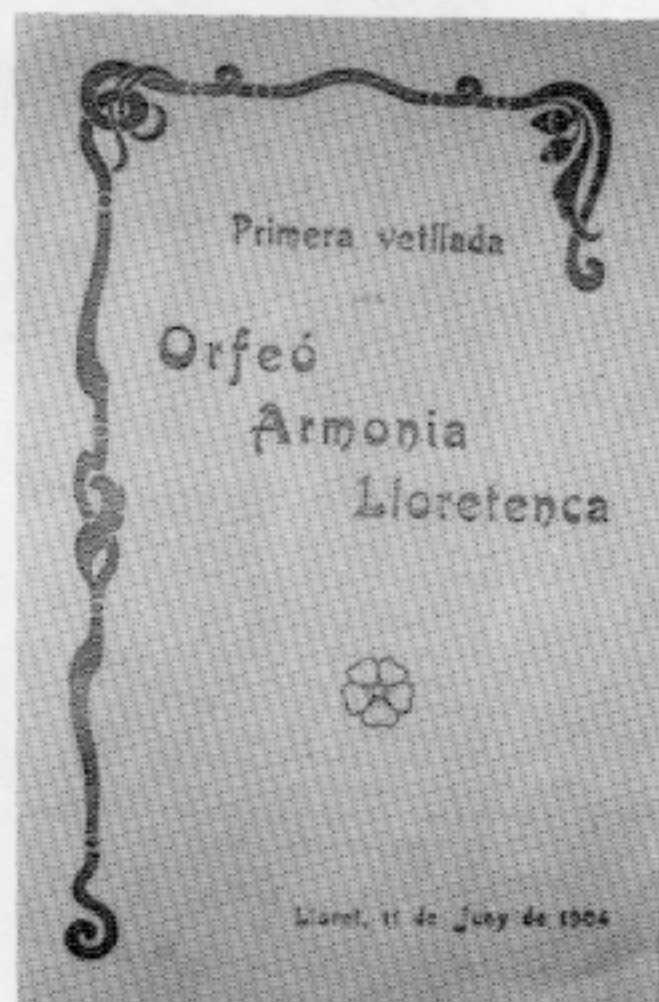
SOCIETAT CHORAL

ARMONIA LLORETENCA

*Capçalera del paper de cartes
de la societat coral*

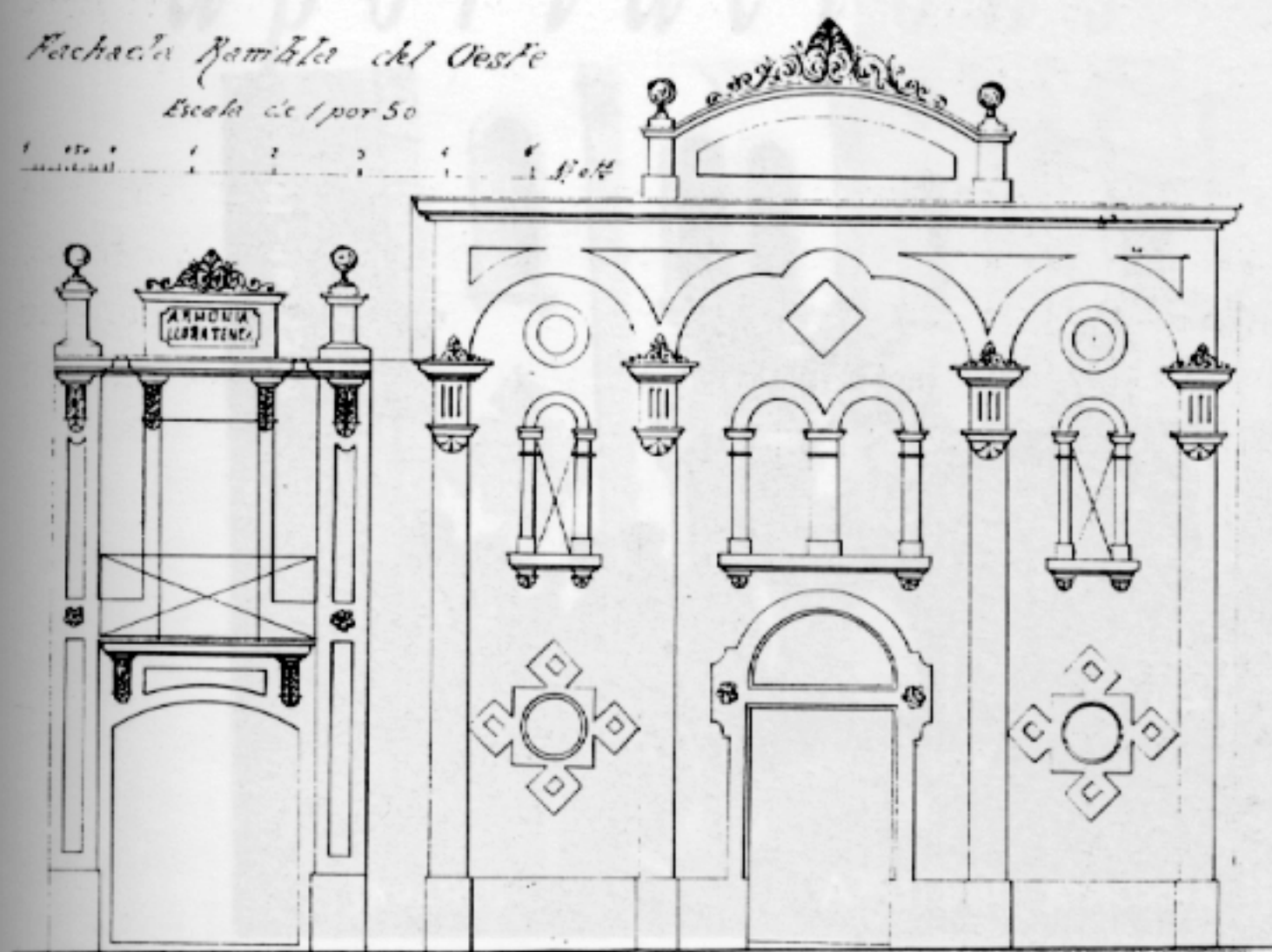

*Programa del primer concert
de l'Orfeó*

Façana de l'edifici del Oest

Escala de 1 por 50

1 m. = 50 m.

Projecte de la façana del local social (Arxiu Municipal de Lloret de Mar)

L'agrupació coral «Armonia Lloretenca»

Esbós del teló que pintà Francesc Arpí i Clausell el 1908, per a l'escenari del teatre de l'Harmonia Lloretenca. En primer terme hi figura un bust de Josep Anselm Clavé.

Sardanes i festa davant de l'edifici que hostatjava l'Harmonia Lloretenca. Possiblement es tracti del dia de la inauguració oficial del saló-teatre.